

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора медичних наук, професора кафедри громадського здоров'я

Національного медичного університету імені О. О. Богомольця

Паламаря Бориса Івановича

на дисертаційну роботу Жданової Оксани Вячеславівни «Медико-соціальне обґрунтування концептуальної моделі комунікацій щодо

формування здорового способу життя у молоді в Україні»,

поданої до Разової Спеціалізованої вченої ради на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 222 «Медицина» (галузь знань 22

Охорона здоров'я)

Актуальність теми дисертаційної роботи

У дисертації обґрунтовано, що стан здоров'я молодого покоління визначає загальний рівень здоров'я нації, на чому зосереджують увагу численні дослідники. Саме молодь становить основу трудового та репродуктивного потенціалу країни, який безпосередньо впливає на її соціально-економічний розвиток.

Здоров'я людини є динамічною характеристикою, яка формується та підтримується протягом усього життя. Водночас молодий вік виступає критичним етапом, оскільки саме в цей період закладаються основи подальшої тривалості життя, його якості та продуктивності. Із цієї причини особливої ваги набуває дотримання принципів здорового способу життя. У такому контексті ЗСЖ забезпечує не лише фізичне та психічне благополуччя особистості, а й позитивно впливає на соціальне середовище, сприяючи гармонійному розвитку суспільства загалом.

Майбутнє кожної держави залежить від ефективного відтворення людського потенціалу, де молодь виконує функцію не лише резерву, а й рушійної сили суспільного прогресу. Наведені дані сучасної демографічної ситуації в Україні, що характеризується зниженням рівня народжуваності

та погіршенням стану здоров'я молодого населення, вказують на актуальність системного впровадження засад здорового способу життя саме серед молодіжної аудиторії як основи сталого розвитку суспільства.

У цьому контексті обґрунтовується своєчасність і наукова значущість дисертаційного дослідження Жданової О. В., спрямованого на удосконалення вітчизняних комунікативних та організаційних технологій формування у молоді здорового способу життя з метою поліпшення показників її фізичного та психічного здоров'я.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота є фрагментом ініціативно-пошукової НДР «Розробка індивідуального супроводу у жінок із факторами високого соматичного ризику», № держреєстрації 0115U002852, термін виконання 2022–2027 рр., яка виконувалася на кафедрі акушерства, гінекології та медицини плода НУОЗ України імені П. Л. Шупика, де дисертантка була виконавцем окремих фрагментів роботи.

Наукова новизна дослідження та отриманих результатів

У роботі системно проаналізовано сучасний стан здоров'я молоді у світі як відображення результативності впровадження комунікативних технологій, спрямованих на формування здорового способу життя, а також закріплення цих підходів у міжнародних нормативних документах.

Узагальнено світові стратегії з утвердження здорового способу життя та профілактики захворювань серед підлітків і молодіжної аудиторії. Визначено ключові тенденції стану здоров'я молодих людей в Україні, що розглядаються у контексті комунікативних проблем щодо ефективного впровадження принципів здорового способу життя.

Детально проаналізовано нормативно-правове забезпечення використання комунікативних технологій, спрямованих на формування у молоді орієнтації на здоровий спосіб життя в Україні.

Проведено соціологічне дослідження, у ході якого з'ясовано ціннісні орієнтири молоді стосовно особистого здоров'я, рівень відповідального ставлення до нього, соціально-психологічну оцінку студентської молоді щодо готовності до здоров'язбережувальної поведінки, визначено провідні причини низького рівня такої готовності та виявлено найбільш пріоритетні джерела інформації для молоді у сфері дотримання засад здорового способу життя.

Встановлено мотиваційні можливості молодих людей щодо усвідомленого та відповідального ставлення до власного здоров'я, зокрема шляхи підвищення готовності студентської молоді до збереження здоров'я через усвідомлення його соціальної цінності, адекватне сприйняття стандартів здорового способу життя та формування здатності контролювати власну поведінку.

За допомогою математичного аналізу визначено взаємозв'язки між місцем здоров'я в ієрархії цінностей опитаних та соціально-демографічними характеристиками, а також факторами, що зумовлюють готовність до ведення здорового способу життя. Окремо ідентифіковано чинники, які впливають на зміну позицій здоров'я в системі особистісних цінностей, і бар'єри, що перешкоджають дотриманню здорового способу життя.

Науково обґрунтовано та розроблено концептуальну модель комунікацій у сфері формування здорового способу життя серед молоді України. Модель передбачає вирішення ключових проблем комунікацій завдяки системному підходу до формування та збереження здоров'я молодого покоління із забезпеченням міжсекторальної послідовності впливів – від ранніх етапів життя через розвиток навичок здорової поведінки до мінімізації факторів ризику захворювань.

Запропонована концептуальна модель комунікацій у сфері формування здорового способу життя отримала високу експертну оцінку:

середній бал за результатами незалежного оцінювання склав $9,3 \pm 0,7$, що свідчить про позитивне сприйняття моделі серед фахівців. Високий рівень узгодженості експертних суджень підтверджується статистично достовірним значенням коефіцієнта конкордації Кендалла ($W = 0,143$; $p < 0,001$). Додатковий аналіз продемонстрував стабільність і єдність оцінок: відносне стандартне відхилення перебувало в межах 4,0–7,3 %, що засвідчує однорідність поглядів експертів на ефективність запропонованих інновацій.

Удосконалено концепційну систему комунікацій зацікавлених сторін щодо формування здорового способу життя молоді в Україні.

Набули подальшого розвитку методичні підходи оцінки мотиваційних механізмів щодо відповідальності за власне здоров'я у молоді в Україні.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження

Теоретичне значення отриманих результатів полягає в доповненні теорії соціальної медицини в частині вчення про управління охороною здоров'я молоді шляхом міжсекторального підходу до формування здорового способу життя у молоді в Україні.

Практичне значення отриманих результатів виникає в тому, що може бути досягнута мета щодо покращення здоров'я молоді через впровадження комунікацій у формуванні здорового способу життя на національному рівні, на рівні громади та індивідуальному рівні.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і практичних рекомендацій, представлених у дисертаційній роботі

Дослідження здійснювалося з дотриманням основних принципів Гельсінської декларації, положень Конвенції Ради Європи про права людини і біомедицину, чинного законодавства України, а також сучасних біоетичних норм, що регламентують безпеку для здоров'я пацієнтів,

порядок отримання інформованої згоди та забезпечення конфіденційності особистих і медичних даних. Етична бездоганність проведення роботи підтверджується висновком етичної експертизи та дотримання вимог академічної доброчесності НУОЗ України імені П. Л. Шупика (протокол № 11/1 від 30.05.2025 р.).

Дисертація Жданової О. В. виконана на належному науково-методичному рівні: чітко визначено мету дослідження, сформульовано завдання, які відповідають поставленій меті, а також обґрунтовано основні напрями наукової роботи на основі аналізу сучасної міжнародної та вітчизняної наукової літератури.

Дослідження мало п'ять організаційних етапів, кожен із яких був спрямований на вирішення конкретних завдань із використанням адекватних методів та достатнього обсягу емпіричного матеріалу. Це дало можливість отримати комплексні й достовірні дані для повної характеристики об'єкта і предмета дослідження.

Дизайн дослідження забезпечував системність, оскільки результати попередніх етапів послідовно слугували підґрунтям для формулювання подальших завдань, а також для інтеграції й узагальнення отриманих даних.

На першому етапі здійснено аналіз міжнародного досвіду застосування організаційно-комунікативних технологій у формуванні здорового способу життя серед молоді. Використання бібліосемантичного аналізу й системного підходу дозволило виявити потребу у медико-соціальному обґрунтуванні вітчизняної концептуальної моделі комунікацій у сфері формування здорового способу життя серед української молоді. На цьому етапі було опрацьовано 194 наукові джерела, з яких 144 – англійською та 50 – кирилицею.

Другий етап включав розробку програми дослідження, уточнення його мети, завдань, методів і матеріалів. План передбачав визначення об'єкта, вибіркової та генеральної сукупностей, часових меж (2018–

2023 рр.) і процедур збору та аналізу даних. Таким чином створено методологічну основу для комплексного вивчення проблем національних комунікативних технологій у сфері формування здорового способу життя молоді.

Третій етап був присвячений вивченню стану здоров'я молоді за статистичними показниками та аналізу ключових проблем вітчизняних комунікативних практик у сфері здоров'язбереження. Зокрема, досліджувалися тенденції у стані здоров'я молоді України, проблеми репродуктивного здоров'я, вплив екологічних чинників, поведінкові ризики, роль цифрових технологій, а також нормативно-правова база, що регламентує комунікаційні процеси у сфері охорони здоров'я.

Четвертий етап передбачав проведення соціологічного опитування студентської молоді з метою вивчення мотиваційних чинників, рівня готовності до впровадження принципів здорового способу життя у повсякденне життя та оцінки соціально-психологічних аспектів відповідального ставлення до власного здоров'я.

На п'ятому етапі здійснено медико-соціальне обґрунтування та розробку концептуальної моделі комунікацій із формування здорового способу життя серед молоді України, що базувалася на світовому досвіді, рекомендаціях ВООЗ і результатах проведеного особистого дослідження.

Комплексне застосування сучасних наукових методів забезпечило репрезентативність та достовірність отриманих результатів. Це стало підґрунтям для формулювання наукових положень, висновків і практичних рекомендацій, які мають належний рівень обґрунтованості та можуть бути впроваджені у практику для вдосконалення комунікативних технологій у сфері формування здорового способу життя молоді.

Оцінка змісту, загальна характеристика дисертаційної роботи та її завершеність

Дисертаційна робота обсягом 182 сторінки містить 151 сторінку основного тексту. Структурно вона включає анотації, вступ, огляд літератури, опис матеріалів і методів, чотири розділи з викладом власних результатів, висновки, практичні рекомендації, список використаних джерел (205 найменувань, з них 144 – латиницею, 61 – кирилицею) та додатки. Робота ілюстрована 22 таблицями та 4 рисунками.

Анотації українською та англійською мовами відображають основні результати, новизну й практичну значущість дослідження. Ключові слова коректно віддзеркалюють тематику роботи. У вступі обґрунтовано актуальність, сформульовано мету й завдання, визначено об'єкт і предмет, окреслено наукову новизну та практичне значення, подано дані про апробацію та публікації, а також описано структуру роботи.

Перший розділ містить аналіз міжнародних стратегій формування здорового способу життя серед молоді, які схвалені ВООЗ та орієнтовані на запобігання ключовим загрозам здоров'ю. Відзначено, що право на здоров'я охоплює не лише медичну допомогу, а й соціально значущі фактори – доступ до води, харчування, житла, освіти, безпечних умов праці й довкілля. Переважна більшість проаналізованих джерел – англomовні, що підтверджує ґрунтовність та актуальність теми.

Другий розділ висвітлює матеріали й методи: обґрунтовано дизайн та методологію, використано сучасні методики, які як окремо, так і в комплексі забезпечили отримання достовірних, репрезентативних результатів. Це дозволило сформувати концептуальну модель комунікацій для впровадження здорового способу життя серед молоді України.

У третьому розділі показано результати аналізу стану здоров'я молоді України та його тенденції. Виявлено основні загрози: насильство, травматизм, психічні розлади, шкідливі звички, незбалансоване харчування, низька фізична активність, ПСШ, раннє материнство. Наведено статистичні дані щодо поширеності куріння, вживання алкоголю

й наркотичних речовин, гіподинамії та проблем харчової поведінки. Результати профілактичних оглядів дітей віком 0–17 років засвідчили наявність патологічних станів у 12 % випадків, що вказує на недостатню ефективність наявних в країні профілактичних заходів.

Четвертий розділ присвячено соціологічному дослідженню мотивації та відповідальності студентської молоді щодо ЗСЖ. Встановлено, що здоров'я не посідає провідного місця в ієрархії цінностей більшості студентів, рівень поінформованості та відповідальності за власний стан є низьким, а мотивація до збереження здоров'я недостатньою. Це свідчить про потребу в удосконаленні комунікативних та освітніх стратегій.

У п'ятому розділі дисертації авторка здійснила математичний аналіз взаємозв'язків та визначила ступінь впливу окремих чинників на місце здоров'я в системі цінностей респондентів. Встановлено, що вік опитаних не мав статистично значущого впливу на зазначений показник ($V_{Ш} = 0,951$ [95,0 % ДІ 0,769–1,135], $p = 0,576$). Аналогічно, місце проживання та стать також не продемонстрували достовірного впливу: відповідно $V_{Ш} = 0,951$ [95,0 % ДІ 0,604–1,376], $p = 0,658$ та $V_{Ш} = 0,777$ [95,0 % ДІ 0,514–1,174], $p = 0,231$.

Натомість з'ясовано, що серед респондентів, які відповіли «не знаю», спостерігалася значно вища готовність до ведення здорового способу життя та вища оцінка значущості здоров'я в системі цінностей – у 3,9 рази частіше порівняно з іншими групами ($V_{Ш} = 3,895$ [95,0 % ДІ 1,478–10,264], $p = 0,006$).

Щодо перешкод для ведення здорового способу життя, було встановлено тенденцію до зниження цінності здоров'я серед тих, хто вказав: «небажання позбутися шкідливих звичок» (на 0,281 [95,0 % ДІ 0,024–0,586], $p = 0,071$); «наявність тяжкого захворювання» (на 0,309 [95,0 % ДІ -0,027–0,645], $p = 0,071$); «відсутність фінансових можливостей»

(на 0,281 [95,0 % ДІ 0,024–0,586], $p = 0,071$); «недотримання правил ЗСЖ членами сім'ї» (на 0,273 [95,0 % ДІ 0,071–0,616], $p = 0,120$).

Аналіз методом зворотного виключення показав, що серед чинників, асоційованих із місцем здоров'я в ієрархії цінностей, значущими виявилися «навчальна освітня програма» (на 0,141 [-0,001–0,284], $p = 0,052$) та «поради членів сім'ї» (на 0,299 [-0,037–0,636], $p = 0,081$). Сукупний аналіз підтвердив роль таких предикторів, як навчання на немедичному факультеті, рівень готовності до ведення здорового способу життя («повна готовність», «більше готовий, ніж не готовий», «більше не готовий, ніж готовий»), «небажання позбутися шкідливих звичок» та «навчальна освітня програма».

У шостому розділі представлено концептуальну модель комунікацій щодо формування здорового способу життя серед молоді в Україні. Запропонована модель дозволяє комплексно вирішувати проблеми комунікації у сфері зміцнення здоров'я молодого покоління, базуючись на системному підході та міжсекторальній взаємодії, що охоплює увесь життєвий цикл – від народження і формування здорової поведінки до попередження факторів ризику розвитку захворювань.

У цілому дисертація має завершений характер: логічно структурована, містить науково обґрунтовані результати та практично значущі рекомендації, що підтверджує її наукову й прикладну цінність.

Результати незалежної експертної оцінки підтвердили ефективність моделі: середній бал інноваційних пропозицій склав $9,3 \pm 0,7$, при цьому було зафіксовано високий рівень узгодженості думок експертів, що підтверджується коефіцієнтом конкордації Кендала $W = 0,143$ ($p < 0,001$). Відносне стандартне відхилення оцінок перебувало в межах 4,0–7,3 %.

У розділі «Аналіз і узагальнення результатів дослідження» здійснено порівняння власних даних із результатами інших наукових робіт, що дозволило обґрунтувати отримані висновки.

Висновки є логічними, чіткими, відповідають поставленим завданням, підтверджують досягнення мети дослідження та спираються на одержані результати. Практичні рекомендації мають прикладний характер і узгоджуються зі змістом проведеного дослідження.

Список використаних джерел оформлено відповідно до чинних вимог.

Оцінка рівня виконання наукового завдання та оволодіння методологією дослідження

Авторкою застосовано сучасні репрезентативні методи дослідження та коректні методи статистичного аналізу. Дисертантка самостійно сформулила програму дослідження, що складалася з п'яти послідовних етапів із чітко визначеними методами та обсягами роботи. Вона особисто здійснила відбір методів, розрахунок вибірки, збір і аналіз первинної медичної документації, підготовку анкети та організацію соціологічного опитування. Це дозволило оцінити рівень мотивації студентської молоді до ведення здорового способу життя з урахуванням їхніх реальних потреб.

Зібрані дані були оброблені з використанням програмного забезпечення Microsoft® Excel® (пробна версія), StatSoft® Statistica® ver. 10 (STA999K347156-W) та IBM® SPSS Statistics 25.0 (пробна версія), що забезпечило глибокий статистичний аналіз.

Соціологічне дослідження, яке стало центральною частиною дисертаційної роботи, проведено відповідно до сучасних методологічних вимог. Отримані результати стали основою для розроблення та наукового обґрунтування концептуальної моделі комунікації щодо формування здорового способу життя серед молоді України. При цьому враховано ключові проблеми: недостатню готовність сім'ї до формування здорових

навичок із раннього віку, відсутність ефективної державної стратегії комунікації, низький пріоритет ЗСЖ на законодавчому рівні, дефіцит сучасних комплексних стандартів і застарілі підходи у сфері профілактики та комунікацій.

За результатами перевірки та аналізу дисертаційної роботи Жданової Оксани В'ячеславівни *«Медико-соціальне обґрунтування концептуальної моделі комунікацій щодо формування здорового способу життя у молоді в Україні»* не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації чи фабрикації. Відповідно до висновків етичної експертизи та дотримання вимог академічної доброчесності НУОЗ України імені П. Л. Шупика (протокол № 11/1 від 30.05.2025 р.), результати комп'ютерного тестування електронної версії дисертації підтвердили відсутність академічного плагіату, а середній рівень оригінальності тексту склав 91,99 %.

Апробація результатів дослідження, повнота викладу основних положень, висновків та практичних рекомендацій

У процесі виконання роботи опубліковано 8 наукових праць, з яких: 2 статті у виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України (1 з них – одноосібна), 1 стаття у міжнародному виданні та 4 статті у фахових журналах, що індексуються в базах Scopus та/або Web of Science (1 з них – одноосібна), 1 стаття в інших видання України та 2 тези доповідей.

Результати дослідження впроваджувалися у практику вже на етапах його виконання на різних рівнях:

- **міжнародний рівень** – конференція *Trends and areas of healthcare development in the EU and Ukraine* (ISMA University of Applied Sciences, 25–26 грудня 2024 р., м. Рига); VIII Міжнародний конгрес *«Репродуктивне здоров'я: мультидисциплінарний підхід до безперервного професійного розвитку лікаря»* (2–3 квітня 2025 р., м. Київ);

- **регіональний рівень** – 74-а підсумкова наукова конференція професорсько-викладацького складу УжНУ *«Роль інтернет-комунікацій у формуванні відповідального ставлення студентів до особистого здоров'я»* (25 лютого 2020 р., м. Ужгород); науково-практична конференція ДЗВО «УжНУ» *«До питання збереження здоров'я студентської молоді»* (2021 р.).

Рекомендації щодо використання результатів дисертаційного дослідження в практиці

Отримані наукові результати доцільно застосовувати для удосконалення нормативно-правової бази, зокрема в частині розробки стандартів здорового способу життя. Вони можуть бути покладені в основу міжсекторальної програми комунікацій із формування здорового способу життя, де для кожного сектору соціально-економічного розвитку країни мають бути визначені конкретні завдання та механізми їх реалізації. Окремі положення дисертаційної роботи можуть бути впроваджені у сфері освіти, охорони здоров'я, а також на рівні місцевих громад.

Зауваження щодо змісту дисертації та її оформлення

Дисертаційна робота Жданової Оксани Вячеславівни *«Медико-соціальне обґрунтування концептуальної моделі комунікацій щодо формування здорового способу життя у молоді в Україні»* виконана на сучасному методологічному рівні, дослідження проведене із сучасним інформативним забезпеченням, що дозволило зробити обґрунтовані висновки та практичні рекомендації.

Зауважень щодо викладення авторкою основних положень та оформлення дисертації немає. Але прошу Вас уточнити, який найбільш впливовий захід є щодо мотивації у підлітків до здорового способу життя, зокрема за результатами опитування студентської молоді?

ВИСНОВОК ЩОДО ВІДПОВІДНОСТІ ДИСЕРТАЦІЇ ВСТАНОВЛЕНИМ ВИМОГАМ

Дисертаційна робота Жданової Оксани Вячеславівни «Медико-соціальне обґрунтування концептуальної моделі комунікацій щодо формування здорового способу життя у молоді в Україні», яка виконана у Національному університеті охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика під керівництвом д. мед. н., професорки Щербінської Олени Станіславівни є завершеним самостійним науковим дослідженням, що характеризується науково обґрунтованими даними. Складові дисертаційного дослідження мають суттєве теоретичне і практичне значення та вирішують актуальне науково-практичне завдання щодо поліпшення соціально-економічного розвитку України шляхом покращання стану здоров'я молоді через впровадження сучасних стандартів формування здорового способу життя.

За актуальністю, обсягом дослідження, науковою новизною, теоретичною та практичною значимістю отриманих результатів дисертаційна робота Жданової Оксани Вячеславівни «Медико-соціальне обґрунтування концептуальної моделі комунікацій щодо формування здорового способу життя у молоді в Україні» повністю відповідає вимогам п.п. 6, 7, 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р., Постановою Кабінету Міністрів України № 502 від 19 травня 2023 р. та вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом МОН України № 40 від 12 січня 2017 р., а її авторка, Жданова О. В. заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 222 «Медицина» в галузі знань 22 «Охорона здоров'я».

Офіційний опонент:

доктор медичних наук,
професор кафедри громадського
здоров'я Національного медичного
університету імені О. О. Богомольця

Паламар І.Б.

Введіть текст